

Лабенко О. М.
*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

Мельник Т. І.
*студентка
Національного університету біоресурсів
і природокористування України*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-337-1-39>

ЄВРОПЕЙСЬКА СИСТЕМА ТОРГІВЛІ ВИКИДАМИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Однією з найбільш актуальних проблем людства є глобальна зміна клімату (ЗК). На міжнародному рівні знайти шляхи розв'язання проблеми ЗК досить важко. Це пов'язано із специфікою проблеми, враховуючи різний вплив ЗК на різні держави, різний рівень економічного розвитку, інституційного потенціалу та спроможності держав у запобіганні ЗК та адаптації до ЗК, різний рівень поточних та історичних викидів ПГ різних держав, тісний зв'язок проблеми ЗК з економікою, складність вирішення енергетичних питань на глобальному рівні тощо [5].

Європейська система торгівлі викидами (ЄСТВ) є основним інструментом досягнення ЄС своїх цілей щодо скорочення викидів парникових газів (ПГ), які задекларовані на міжнародному рівні та відображені в законодавчих актах ЄС. ЄСТВ працює за принципом обмеження викидів ПГ та торгівлі дозволами на викиди ПГ. Доходи, отримані від продажу дозволів на викиди ПГ, забезпечують державам-членам надходження, які можуть бути використані, серед іншого, на програми, спрямовані на зниження вмісту вуглецю та впровадження відновлюваної енергії [5].

Євросоюз розробив перший у світі механізм регулювання викидів вуглецю на кордоні (Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM). Це означатиме, що вже в найближчі роки країни-імпортери в ЄС муситимуть звітувати про кількість викидів вуглецю, спричинених виробництвом вуглецеємних товарів, та згодом платити за них додатковий збір при імпорті.

У 2021 році 40% українського експорту йшло саме до Євросоюзу – це наш найбільший торговельний партнер, з початку повномасштабного вторгнення росії цей обсяг зріс, тож ми неодмінно відчуємо ці зміни. Крім того, як кандидатка на вступ в ЄС Україна мусить приводити своє законодавство у відповідність із європейськими політиками – в тому

числі й кліматичними. Попри повномасштабну війну, наша країна не відмовилася від своїх цілей та планує досягти вуглецевої нейтральності до 2060 року. Тож впровадження європейських механізмів допоможе нам і досягти цієї мети, і прискорити євроінтеграцію, полегшити зовнішню торгівлю з Євросоюзом, якщо наш вступ відбудеться пізніше, ніж механізм СВМ повністю запрацює [3].

З 2004 року підприємства Європи на 77% зменшили викиди діоксиду сірки, на 49% – оксиду азоту та на 81% – пилу. А також – значно покращили показники енергоефективності.

З 1990 по 2018 рік промисловість ЄС скоротила викиди парникових газів на 23%, при цьому економіка виросла на 61% [5].

10 травня Європарламент оприлюднив остаточний документ щодо СВМ – механізму вуглецевого коригування на кордоні та реформи системи торгівлі квотами на викиди (СТВ). Згідно з ним, з 1 жовтня 2023 року імпортери до ЄС, які підпадають під сферу СТВ почнуть звітувати за викиди парникових газів, а оплата вуглецевого податку розпочнеться з 2026 року. Цей механізм стосуватиметься більшої частини українського промислового експорту, адже за підсумками минулого року ЄС став основним торговим партнером України.

Вторгнення росії в Україну довело, що кліматичні політики це також зброя, яка дозволяє виграти війну [5].

Створення дієвої системи торгівлі викидами – це складний процес, який потребує ретельної розробки. Це займе кілька років – і це нормально. Розробка СТВ в Україні вже ведеться, Україна вдосконалила систему моніторингу викидів, запровадивши відповідні нормативні акти [4].

Перший необхідний крок – цезбір даних, зокрема про викиди. І в нас уже є для цього база – закон про моніторинг, звітність та верифікацію викидів парникових газів, за яким підприємства мають відстежувати свої викиди та подавати звіти про них. Перші такі звіти планувалося отримати вже у 2022 році, однак через повномасштабну війну їх подання стало обов'язковим. Тож перших даних майже немає і навряд буде до завершення війни – звітування стане обов'язковим лише через три місяці після зняття воєнного стану [1].

Наступні кроки – визначити основні елементи СТВ: визначити охоплення, ліміт та підхід до розподілу квот – для цього вже навіть є необхідні інструменти і бракує лише верифікованих даних [1].

Переваги європейського зеленого курсу (ЄЗК) для України перебувають у площині трансформації сучасної кліматичної політики держави з акцентом на досягненні довготривалих і стійких ефектів, що забезпечать розвиток і конкурентоспроможність національної економіки. Успішна реалізація ЄЗК створює для України низку потенційних переваг для розвитку, таких як сприяння інтеграції українських виробництв у

нові промислові процеси ЄС через запровадження «промислового безвізового режиму», посилення розвитку органічного виробництва, співпраця щодо водневої енергетики [3].

«Енергетичний зелений перехід» стимулюватиме розвиток високотехнологічного виробництва, зростання попиту на товари та послуги, пов'язані з чистими технологіями, забезпечить трансформацію промислового виробництва та структури експорту [3].

Війна, без пекові ризику, політична та економічна нестабільність не вплинула на актуальність зеленого порядку денного для бізнес-спільноти. Зокрема, стійкою залишається увага до розвитку низько вуглецевих стратегій розвитку та технологічних рішень та декарбонізації економіки в цілому. Водночас запровадження прикордонного вуглецевого оподаткування (СВАМ) в ЄС, отримання статусу країни-кандидата на вступ до ЄС зобов'язують Україну пришвидшити процес інтеграції до Європейського ринку торгівлі парниковими квотами (EU ETS) в рамках євроінтеграції. Планується вже протягом найближчих місяців запропоновану від бізнесу концепцію ринку торгівлі квотами на викиди CO₂ для України – для декарбонізації економіки, аби ці пропозиції врахувати і в процесі відбудови ще більш прогресивної України [6].

Виконання умов ЄС, в частині декарбонізації та приєднання до механізмів EU ETS та СВАМ дасть змогу українському бізнесу не просто відновитися але і перейти на значно вищий щабель технологічного розвитку завдяки інноваціям які сприятимуть декарбонізації. Але такий перехід вимагає від уряду та бізнесу спільної роботи щодо створення інфраструктури для такого переходу. Адже застосування широкого кола фінансових механізмів, які сприятимуть декарбонізації потребує відповідної нормативно-правової бази. Це сприятиме розвитку фінансового ринку України та його гармонізації до фінансової системи ЄС.

Список використаних джерел:

1. Ларіна М., Головка І., Gläser А. Як європейська система торгівлі викидами (ETS) та механізм регулювання вуглецю на кордоні (СВАМ) вплинуть на Україну. Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/evro-systema-ets-ta-cbam.html> (дата звернення: 10.12.2023).

2. Експертно-дорадчий центр «Правова аналітика». Європейська система торгівлі викидами та перспективи впровадження системи торгівлі викидами в Україні. Ресурсно-аналітичний центр «Суспільство і довкілля». URL: <https://www.rac.org.ua/uploads/content/449/files/webetsinukraine2018ualayout.pdf> (дата звернення: 10.12.2023).

3. Європейський зелений курс і кліматична політика України : аналіт. доп. / [С. П. Іванюта, Л. М. Якушенко] ; за заг. ред. А. Ю. Сменковського. Київ : НІСД, 2022. 95 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.12>

4. Якименко Ю. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. 2022. № 1–2 (187–188). URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 30.11.2023).

5. Бондаренко О. Зростання економіки та скорочення викидів: яким має бути зелене відновлення промисловості після війни. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/27/700566/> (дата звернення: 01.12.2023).

6. Бізнес запропонує концепцію ринку торгівлі квотами на викиди CO₂ в Україні. «Дебет-Кредит» – Бухгалтерські новини. URL: <https://news.dtki.ua/society/economics/83500-biznes-zaproponuje-konceptsiu-rinku-torgivli-kvotami-na-vikidi-so2-v-ukrayini> (дата звернення: 10.12.2023).